

ARAŞTIRMA

ERZURUM İL SINIRLARI İÇİNDEKİ SAĞLIK OCAKLARINDA GÖREV YAPAN HEKİMLERİN ADLİ TIP İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN SAPTANMASI

Dr. Ahmet Nezih KÖK*, Dr. Asuman GÜRAKSIN**,
Dr. Tacettin İNANDI***, Dr. Hasan ÇANKAYA****

ÖZET

224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki Kanununun 10. maddesi uyarınca sağlık ocağı hekimlerine verilmiş olan adli hekimlik görevinin ne düzeyde yerine getirildiğinin belirlenmesi amacı ile Erzurum ili sınırları içindeki sağlık ocaklarında görev yapan 96 hekime yüz yüze görüşmek suretiyle temel adli tıp bilgilerini içeren anket uygulanmıştır.

Anket sorularına doğru yanıt verme oranı, en yüksek % 65,6 ile ölü lekeleri için olurken, en düşük % 6,3 ile hekimlerin hangi yasaya dayanarak bu görevi yerine getirdikleri sorusuna olmuştur.

Hekimlerin sorulara doğru yanıt verme ortalaması % 32,9 olarak saptanmıştır. Bu bilgi düzeyinin adli hekimlik hizmetlerinin nitelikli bir şekilde yürütülebilmesi için yeterli olmadığı kanısındayız.

Anahtar sözcükler: Adli tıp, tıp eğitimi, müessir fiiller.

Bu çalışma 03-07 Eylül 1995 tarihinde Samsun'da yapılan Halk Sağlığı Günlerinde tebliğ edilmiştir.

- * Doç. Dr., Atatürk Üniv Tıp Fak. Adli Tıp AD
** Doç. Dr. Atatürk Üniv Tıp Fak. Halk Sağlığı AD
*** Yard. Doç. Dr. Atatürk Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD
**** Uzm. Dr., Adalet Bakanlığı, Adli Tıp Kurumu, İstanbul

SUMMARY

THE EVALUATION OF THE KNOWLEDGE OF THE PRACTITIONERS WORKED AT THE HEALTH CENTERS IN ERZURUM ON FORENSIC MEDICINE

In Turkey, practitioners are charged with judicial medical science services by the Law about the Socialization of Health Services. But it must be known that this duty needs a lot of special knowledge. In this study, to determine the knowledge level of the practitioners worked at the health centers in Erzurum on forensic medicine, the questionnaire containing essential learning about forensic medicine was performed to them face to face.

The practitioners could give the correct answers to the question about the postmortem hypostasis as 65.6 % and to the question about the Law about the judicial medical services as 6.3 %. These values were the highest and the lowest correct answers rates.

According to the questionnaire results, the knowledge level of the practitioners on forensic medicine was found 32.9% averagely. This rate isn't enough to perform judicial medical science services in well-qualified.

Key words: Forensic medicine, medical education, assaults.

GİRİŞ

Dünyanın pek çok hukuk ülkesinde olduğu gibi ülke-

mizde de kişinin beden ve ruh bütünlüğü yasalarla koruma altına alınmıştır (Erem F., 1985; Kılıçoğlu A., 1992; Kuzu B.; 1998). Kasıtlı ya da kasıtlı olmayan herhangi bir nedenle beden ve ruh bütünlüğünde olabilecek bir zararın tespitinde hukuka yardımcı olmak görevi hekimlere verilmiştir (Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunu, 1989; Eren N., 1988). Ancak her alanda olduğu gibi adli hekimlik konusunda da görevin verilmiş olması görevin yerine getirildiği anlamına gelmez. Çünkü; bu görevin yerine getirilmesi özel bilgi gerektirmekte olup bu bilgilerin tümü adli tıp uzmanlık sahasını oluşturmaktadır.

Bu düşünceden hareketle bu çalışmada; Erzurum ili sınırları içerisinde sağlık ocaklarında adli hekimlik hizmeti veren hekimlerin adli tıp bilgi düzeylerinin saptanması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

1995 Mart döneminde Erzurum il sınırları içerisinde mevcut 83 sağlık ocağında görevli toplam 187 hekim bu kesitli çalışma kapsamına alınmış, ulaşım güçlükleri nedeni ile bunlardan 96 (% 51,3) hekime ulaşılabilmektedir. Hekimler anket uygulamak amacı ile sağlık müdürlüğüne çağrılarak, bir salonda toplanmış, soru formları dağıtılarak doldurulması istenmiştir. Daha sonra da adli tıp ile ilgili öğretici seminer verilmiştir.

Anket içerisinde yer alan soruların seçiminde, adli hekimlik hizmeti yürüten hekimler tarafından mutlaka bilinmesi gereken konulara öncelik verilmiştir.

Hekimler meslek yıllarına göre üç gruba ayrılmış, bulguların analizinde χ^2 ve Fisher Kesin χ^2 önemlilik testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Elde edilen sonuçlar iki ayrı tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Hekimlerin Meslek Yıllarına Göre Dağılımı

Meslek Süresi (Yıl)	Sayı	%
1	45	46,9
2	23	24,0
3 ve üzeri	28	29,1
Toplam	96	100,0

TARTIŞMA

Adli tıp kendisine özgü disiplini olan bir uzmanlık sahasıdır. Ülkemizde yeterli sayıda uzman personelin olmaması nedeni ile sağlık ocağı hekimleri yasa ile ocak bölgesinde adli hekimlik hizmetinin yerine getirilmesi ile görevlendirilmiştir. Ancak yasa ile görevin verilmesi, verilen görevin yerine getirildiği anlamına gelmemektedir.

Yargının işlemesi sırasında ortaya çıkan sıkıntı ve şikayetler bunun göstergelerinden biridir (Ayvaz S., 1982: 1-58; Günay E: 1994: 25-48; Gürpınar S., Çakmakçı T., Özoran Y., 1993: 59-63)

Adli hekimlik hizmeti veren hekimlerin niteliklerinin mezuniyet öncesi adli tıp eğitiminin durumuna ve mezuniyet sonrası tecrübeye bağlı olduğu aşikardır. Anketimize katılan 96 hekimden 74'ü (% 77) bünyesinde adli tıp anabilim dalı bulunan bir fakülteden mezun olmuşlardır. Son yıllarda adli tıp uzmanlarının sayısında önemli bir artış olmasına rağmen, öğretim üyesi sayısı yeterli değildir (Varol, N., Varol, Ş.; 1993: 235-40). Bunun yanısıra adli tıp anabilim dalı bulunan bazı fakültelerde, anabilim dalının kuruluş aşamasında olması ya da derslerin çoğunlukla teorik nitelikte verilmesi, adli tıp eğitiminde belirli bir standartın oluşmasını önlemektedir (TBMM 10/64 Sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 1990). Çalışmamızda bu faktörler ele alınmayarak başka bir çalışmanın konusu olarak bırakılmışlardır.

Çalışmada araştırmaya alınan hekimler meslek yıllarına göre üç gruba ayrılmışlardır. Buna göre bir yıllık hekimlerin oranı % 46,9, iki yıllık hekimlerin oranı % 23,9, üç ve daha fazla yıllık hekimlerin oranı ise % 29,2 olarak bulunmuştur. Yürürlükte bulunan mecburi hizmet yükümlülüğü ve tıpta uzmanlık sınavının bu oranlara etki yaptığı kanısını taşımaktadır.

Hekimlerin adli tıp bilgi düzeyleri meslek yıllarına göre ele alındığında; hekimlerin % 93,8'inin adli hekimlik görevlerini, 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki Kanuna göre yaptıklarını bilmedikleri görülmüştür. Meslek yılının bu kanunu öğrenmede önemi olmadığı belirlenmiştir. Hukuk devletinde haklar ve ödevler yasalarla belirlenir ve herkesin yasaları bildiği, hukuk pratiğinde kabul edilir. Ancak sağlık ocağı hekimlerimizin adli hekimlik görevleri ile ilgili bu temel yasayı genellikle bilmedikleri açıktır.

Yargının sağlık ocağı hekimlerinden istedikleri görevin başında adli rapor tanzimi gelmektedir (Eren N., Öztekin Z., 1988: 135-57; Gürpınar S., Çakmakçı T., Özoran Y., 1993: 1-58; TBMM 10/64 Sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, 1990). Hukuki sonuçlar doğuran bu raporda belirtilmesi gereken en önemli hususlar: Hayati tehlike mevcudiyeti ve mutad iştigalden kalma süresidir (Ayvaz S., 1982: 59-62). Çalışmamızda hayati tehlike kavramını bilen hekimlerin oranı % 32,3 olup üç ve daha fazla yıllık hekimlerde bu oran % 57,1'e çıkmaktadır. Bu artış, istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p < 0,001$).

Mutad iştigalden kalma süresi, hekimler arasında diğer kavramlara göre daha çok bilinmektedir (% 54,2). Meslekte çalışma süresi ile mutad iştigalden kalma süresini bilme arasında ilişki bulunmamıştır.

Hayati tehlike ve mutad iştigalden kalma süresi ile

meslek yılı aralarında ortaya çıkan bu farklı sonucun muhtemel nedeni; geçici raporda hekimlerin mutlaka hayati tehlikeden bahsetme zorunluluğunun olması, buna karşılık mutad iştigalden kalma süresiyle ilgili kanaatin ise hastanın sevk edildiği sağlık kurumuna bırakılmasıdır.

Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 456. maddesi içerisinde yer alan, doğurduğu hukuki netice itibarıyla ağırlaştırıcı özelliği bulunan, çehrede sabit eser kavramının değerlendirilmesi uzmanlık gerektirir (Erem F., 1985: 407-32). Çalışmamıza katılan hekimlerin ancak % 18,8'i bu kavramı bilmekte olup bilme durumu meslek yılına bağlı olarak farklı bulunmamıştır. Hekimlerin % 81,2'si ise bu kavramı bilmemektedir.

TCK'nın 54. maddesi içerisinde yer alan farik ve mümeyyizlik kavramı, hukuk, adli tıp ve psikiyatri bilgilerinin kesişim kümesinde yer alır (Kriton, D.; 1984: 16-19). Çalışmamıza katılan hekimler arasında bu kavramın bilinme düzeyi % 51 olup meslek yılına göre incelendiğinde istatistiksel açıdan önemli bulunmamıştır.

Ölü muayenesinde; ölüm nedeni, ölüm zamanı, cesetin yerinin değiştirilip değiştirilmediği hususunda değerli bilgiler veren ölü lekeleri, ölü katılığı ve ölü çürümesiyle (Gök Ş., 1991: 12-24) ilgili temel bilgileri bilen hekimlerin oranı sırası ile % 65,6, % 52,0 ve % 7,3'tür. Ölü çürümesi ile meslek yılı arasında istatistiki ilişki anlamlı olup, yıl geçtikçe hekimlerin bu konudaki bilgileri azalmaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Sağlık Ocağı Hekimlerinin Meslek Yılı ve Adli Tıp İle İlişkili Temel Kavramları Bilme Durumuna Göre Dağılımı

Temel Kavramlar	Meslek Süresi yıl	Biliyor		Bilmiyor		İstatistiksel Sonuç
		sayı	%	sayı	%	
Adli hekimlik görevini sağlık ocağı hekimine veren yasa	1	5	11,1	40	88,9	Fisher p=0,0954 p>0,05
	2 ve üzeri	1	2,0	50	98,0	
Hayati tehlike	1	12	26,7	33	73,3	x ² =12,46 p<0,001 Fark üçüncü gruptan kaynaklanıyor
	2	3	13,0	20	87,0	
	3 ve üzeri	16	57,1	12	42,9	
Mutad iştigalden kalma süresi	1	21	46,7	24	53,3	x ² =2,25 p>0,05
	2	15	65,2	8	34,8	
	3 ve üzeri	16	57,1	12	42,9	
Çehrede sabit eser	1	11	24,4	34	75,6	x ² =2,17 p>0,05
	2	4	17,4	19	82,6	
	3 ve üzeri	3	10,7	25	89,3	
Farik ve mümeyyizlik	1	20	44,4	25	55,6	x ² =1,48 p>0,05
	2	13	56,5	10	43,5	
	3 ve üzeri	16	57,1	12	42,9	
Ölü lekeleri	1	29	64,4	16	35,6	x ² =4,78 p>0,05
	2	19	82,6	4	17,4	
	3 ve üzeri	15	53,6	13	46,4	
Ölü katılığı	1	20	44,4	25	55,6	x ² =2,05 p>0,05
	2	14	60,9	9	30,1	
	3 ve üzeri	16	57,1	12	42,9	
Ölü çürümesi	1	6	13,3	39	86,7	Fisher p=0,0484 p<0,05
	2 ve üzeri	1	2,0	50	98,0	
Otopside üç boşluk açılması	1	4	8,9	41	91,1	Fisher p=1 p>0,05
	2 ve üzeri	4	7,8	47	92,2	
Toplam		284	32,9	580	66,1	

Not: Satır yüzdeleri alınmıştır.

Otopsi işlemi Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (CMUK) 79. maddesi kapsamı içerisinde (CMUK, 1989: 43-70). Geniş tıp bilgisi dağarcığı ve pratik uygulamaya gereksinim duyan bu işlem malesef ülkemizde bu eğitimi hiç almamış ya da eksik almış kişilerce yürütülmektedir (Fincancı Ş.K., 1994: 52-4; Kolusayın Ö., 1994: 27-30). Otopsi kararı alındığında mutlaka uygulanması gerektiği CMUK 81. madde içerisinde de belirtilen kafatası, göğüs ve karın boşluğunun açılacağı gerçeğini bilen hekimlerimizimizin oranı % 8,3 olup meslek yılına göre de bilgi düzeyinin farklı olmadığı belirlenmiştir. Defin işleminden sonra yargıyı yönlendirecek mevcut delillerin yok olacağı gerçeğine rağmen, otopsi işleminin adli tıp nosyonundan yoksun kişilerce yapılması bir handikaptır.

SONUÇ

Çalışmaya katılan hekimler sorulara % 32,9 oranında doğru yanıt vermişlerdir. Hatanın hiç olmaması gereken ve olsa bile sonucu değiştirmeyecek kadar cüzi olması gereken bir konuda, "Hak konusunda", görev yapan hekimlerimiz için bu seviyedeki bir bilgi, adli hekimlik görevinin yerine getirilebilmesi için asla kabul edilemez bir durumdur. Bilgi seviyesinin artırılması amacı ile mezuniyet öncesi ve mezuniyet sonrası dönemde adli tıp teorik ve pratiğine yönelik eğitime ağırlık verilmesi gerektiği sonucu kaçınılmazdır.

KAYNAKLAR

Ayvaz S. (1982), Tıbbi Bilirkişilik, Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayınevi, 1-58.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, (1989), 4. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 43-70.

Diñçmen K., (1984), Adli Psikiyatri, Birlik Yayınları, 16-19.

Erem F., (1985), Türk Ceza Hukuku, 4. Cilt, 3. Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 407-432.

Eren N., Öztekin Z., (1988), Sağlık Ocağı Yönetimi, 3. Baskı, Okan Yayınları, Ankara, 135-157.

Fincancı Ş.K., (1994), Türkiye'de ve Dünyada Adli Tıp Eğitimi, 1. Adli Bilimler Kongre Kitabı, 52-54.

Gök Ş., (1991), Adli Tıp. Filiz Kitabevi, İstanbul, 12-24.

Günay E., (1994), Uygulamada Adli Muayene ve Otopsi. Ankara, Adil Yayınevi, 25-48.

Gürpınar S., Çakmakçı T., Özorun Y., (1993), Yargının İşleminde Doktorun Rolü, 7. Ulusal Adli Tıp Günleri Kongre Kitabı, Antalya, 59-62.

Kılıçoğlu A., (1992), Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu, Alkım Kitapçılık, Ankara, 367-370.

Kolusayın Ö., (1994), Ülkemizde Postmortem Muayeneleri Düzenleyen Yasa ve Yönetmelikler, 1. Adli Bilimler Kongre Kitabı, 27-30.

Kuzu B., (1988), Türk Anayasa Metinleri ve İlgili Mevzuat. İstanbul, Filiz Kitabevi, 20-21.

TBMM 10/64 Sayılı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, Ankara, 1990.

Varol N., Varol Ş., (1993), Yargı Mensuplarının Adli Tıp Kurumu Adli Tıp Uzmanlık Alanından Yararlanma Gücünün Tespiti. 7. Ulusal Adli Tıp Günleri Kongre Kitabı, 235-240.